

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
Александар Нађ Олајош: *Могућности примене корелацијско-интеграцијског
методичког система у разредној настави*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<ol style="list-style-type: none">
1. Датум и орган који је именовано комисију 17. 06. 2016. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:<ul style="list-style-type: none">
- др Јована Милутиновић, ванредни професор за ужу научну област Педагогија, 08.11.2012., Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, председник комисије.
- др Светлана Шпановић, редовни професор за ужу научну област Педагошке науке, 17.09.2013., Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет у Сомбору, члан.
- др Бранка Јакшић Провчи, ванредни професор за ужу научну област Српска и јужнословенска књижевност са теоријом књижевности, 28.03.2013., Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, члан.
- др Слађана Зуковић, ванредни професор за ужу научну област Педагогија, 29.10.2013, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, ментор.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">
1. Име, име једног родитеља, презиме: Александар (Лазар) Нађ Олајош
2. Датум рођења, општина, држава: 30.04.1983., Суботица, Република Србија
3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет, Сомбор, Методика наставе српског језика и књижевности, дипломирани учитељ-мастер.
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2011/2012, докторске студије Методика наставе
5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: -
6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: -
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Могућности примене корелацијско-интеграцијског методичког система у разредној настави

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација *Могућности примене корелацијско-интеграцијског методичког система у разредној настави*, кандидата Александра Нађ Олајоша, обухвата 311 страница текста и садржи 12 поглавља, 9 прилога, 14 графикона и 14 табела. Списак коришћене литературе обухвата 272 библиографских јединица на српском, енглеском и мађарском језику. У техничком смислу дисертација је урађена у складу са важећим универзитетским стандардима.

На самом почетку се налазе сажеци на српском и енглеском језику иза којих следи приказ садржаја докторске дисертације који обухвата следећа поглавља: Увод (4-9); Појам корелације и интеграције (9-29); Теоријска полазишта и преглед истраживања о корелацијско-интеграцијском методичком систему (30-49); Планирање и организација наставе засноване на корелацији и интеграцији (50-64); Примена корелативно-интегративног приступа у настави (64-86); Примена корелацијско-интеграцијског методичког система кроз повезивање наставних и ваннаставних активности (87-112); Компетенције учитеља за примену корелацијско-интеграцијског методичког система (113-129); Методолошки оквир истраживања (130-145); Приказ резултата истраживања и дискусија (146-241); Закључна разматрања и педагошке импликације (242-248); Литература (249-266) и Прилози (267-311).

Дисертација је конципирана кроз два основна дела. Први део се односи на теоријско разматрање релевантних истраживачких тема, док је други део посвећен емпиријском приступу истраживања и односи се на методолошка полазишта и приказ реализованог истраживања.

Теоријски део рада који садржи 6 поглавља. Прво поглавље овог дела рада, које носи назив Појам корелације и интеграције, усмерено је на појмовно одређење корелације и интеграције у науци и настави, а сагледан је и развој идеје о корелацији и интеграцији наставе кроз историјску перспективу. Друго поглавље усмерено је на сагледавање релевантних теоријских полазишта и емпиријских резултата истраживања у проучавању корелацијско-интеграцијског методичког система. Поглавље Планирање и организација наставе засноване на корелацији и интеграцији анализира планирање у наставном процесу по моделу корелацијско-интеграцијског методичког система и примену компјутера у настави. У овом поглављу пажња је усмерена и на дефинисање тематског планирања, а потом је указано на методичке могућности примене корелацијско-интеграцијског методичког система у разредној настави. Наредно поглавље, које носи назив Примена корелацијско-интеграцијског методичког система кроз повезивање наставних и ваннаставних активности, у фокус интересовања ставља повезивање формалног и неформалног образовања, односно повезивање наставних и ваннаставних активности. Последње поглавље у теоријском делу рада усмерено је на анализу компетенција учитеља, неопходних за примену корелацијско-интеграцијског методичког система.

Методолошки оквир истраживања обухвата опис пројектованог методолошког концепта: опис предмета и проблема истраживања, циљ и задаци истраживања, хипотезе истраживања, операционализација варијабли, методе и технике истраживања, опис инструмената истраживања, популација и узорак истраживања,

организација и ток истраживања и статистичка обрада података. У оквиру описа тока истраживања посебан акценат је стављен на експлорацију структуре и садржаја креираних методичких идејних решења за примену корелацијско-интеграцијског методичког система у наставном процесу.

Анализа резултата и дискусија вршена је према редоследу постављених истраживачких задатака. У том смислу, извршена је анализа резултата испитивања нивоа знања и обавештености учитеља о корелацијско-интеграцијском методичком систему, анализа практичних искуства учитеља везаних за примену овог методичког система у разредној настави, као и запажања учитеља о ефектима примене корелацијско-интеграцијског методичког система. Такође, у овом делу докторске дисертације извршена је детаљна анализа наставних часова који су реализовани по моделу корелацијско-интеграцијског система, те представљени резултати испитивања учитеља и ученика у чијим одељењима су реализовани моделовани наставни часови реализовани о ефектима оваквог начина рада. У делу *Закључна разматрања и педагошке импликације*, поред сумирања резултата спроведеног истраживања, указано је на могуће педагошке импликације и препоруке за даљи истраживачки рад у овој области.

На крају дисертације налази се списак коришћене литературе, а у делу *Прилози* представљени су инструменти који су примењени у истраживању (Упитник за учитеље, Протокол интервјуа за учитеље реализаторе наставних јединица према захтевима корелацијско-интеграцијског система, Упитник за ученике, Протокол фокус-групног интервјуа за ученике), као и опис пет модела, односно методичких идејних решења на основу којих су реализоване наставне јединице засноване на корелацијско-интеграцијском систему.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација, кандидата Александра Нађ Олајоша, посвећена је свеобухватном сагледавању претпоставки за реализацију корелацијско-интеграцијског методичког система са циљем испитивања могућности примене овога методичког система у разредној настави.

Теоријски део дисертације је адекватно структуриран, организован и својим садржајем представља добру основу за постављање проблема и формулисање истраживачког нацрта. Коришћен је значајан број релевантне и актуелне литературе, што указује да је кандидат добро упућен у област која се бави овом проблематиком. Теоријска основа рада утемељена је на конструктивистичкој теорији учења, на основу које кандидат успоставља полазну тезу - планирање и припремање наставног садржаја заснованог на корелацијско-интеграцијском методичком систему је конструкт, а процес реализације наставног садржаја је деконструкт. Након тога, дат је осврт на појам и дефинисање појмова корелације и интеграције у науци и настави, а укратко је приказана историјска перспектива развоја идеје корелације и интеграције. У том смислу дефинисан је и корелацијско-интеграцијски систем као систем који успоставља корелате, односно везе и односе између различитих предмета. Поред конструктивистичке теорије учења, кандидат разматра основне постулате гешталт теорије, теорије мултипле интелигенције и теорије социјалног учења у контексту корелацијско-интеграцијског система. При томе, акценат је стављен на сагледавање концептуалних решења о корелацијско-

интеграцијском методичком систему кроз анализу неких од следећих параметара: могућности интегрисања наставе, интегративни наставни план и програм, критеријуми за примену међупредметне корелације, знање ученика у примени корелацијско-интеграцијског система, интегративно учење, тимски рад у примени корелацијско-интеграцијског система и критички став према корелацији и интеграцији. На основу анализе релевантне литературе, кандидат закључује да, иако је евидентан проблем појмовног одређења корелацијско-интеграцијског система, у већини радова доминира истицање значаја и позитивних ефеката примене корелацијско-интеграцијског система у настави, посебно када је реч о разредној настави.

Планирање и организација наставног процеса заснованог на корелацијско-интеграцијском систему предмет је даљег теоријског разматрања. У том смислу, извршена је анализа теоријске основе планирања у настави, са посебним освртом на курикулумску теорију и тематско планирање наставног процеса. Такође, наведено је неколико примера тематског планирања у разредној настави.

Након тога следи кључни део у оквиру кога кандидат разматра могућности примене корелацијско-интеграцијског система у настави. Поред истицања различитих видова унутарпредметног и међупредметног повезивања наставних садржаја, дат је осврт на релевантне методичке радове који осветљавају проблематику практичне примене корелацијско-интеграцијског система у настави, а у којима се наглашавају предности организовања школског радног дана који би се састојао од низа међусобно различитих активности центрираних око неке наставне теме. У оквиру поглавља који у фокус интересовања ставља повезивање наставних и ваннаставних активности, указано је на следеће методичке могућности: посете позоришним представама, час у школској библиотеци, усмерена посета музеју, гледање филма или неке емисије који доприносе вишем степену корелације између наставних и ваннаставних садржаја у разредној настави.

Теоријски део рада завршава се делом који је усмерен на значај наставничких компетенција, при чему је посебан акценат стављен на компетенције које треба да поседује учитељ, како би на ефикасан начин реализовао наставу засновану на корелацијско-интеграцијском методичком систему. Такође, указано је на значај и неопходност примене тимског рада који на ефикасан начин може да допринесе да сложен корелацијско-интеграцијски систем постане приступачнији за примену у разредној настави. Значајан допринос овог дела рада огледа се у исцрпном приказу теоријских поставки о тимском раду, али и у наведеним практичним идејним решењима. Наиме, кандидат наводи примере тематског планирања, али и неколико модела за реализацију наставе применом тимског рада.

Методолошки део дисертације написан је у складу с важећим стандардима у емпиријским истраживањима и садржи детаљан опис истраживачке процедуре. У дисертацији је јасно дефинисан предмет и проблем истраживања, операционализован кроз циљ и задатке истраживања. У складу са тим, дефинисана је и полазна хипотеза истраживања и пет посебних хипотеза. Прецизно су одређене зависна и независна варијабла, описане су методе, технике и инструменти истраживања, са посебним освртом на опис методе моделовања наставних јединица заснованих на корелацијско-интеграцијском систему.

Комисија посебно истиче одабир релевантног узорка истраживања који обухвата

862 учитеља са територије Републике Србије, чиме је обезбеђен задовољавајући степен репрезентативности. Поред тога, емпиријско истраживање употпуњено је практичном реализацијом наставних јединица заснованих на принципима корелацијско-интеграцијског методичког система, што је могуће истаћи као оригиналан допринос ове докторске дисертације. Наиме, кандидат је креирао идејне методичке моделе наставних јединица у оквиру којих је понуђена могућност повезивања наставних садржаја између различитих наставних предмета, као и могућност повезивања унутар предмета. Моделоване наставне јединице су реализоване у две Основне школе са територији општине Суботица, након чега је извршено интервјуисање 8 учитеља који су реализовали моделоване наставне часове и анкетно испитивање 217 ученика у чијим одељењима су реализоване моделоване наставне јединице. Након реализованог упитника за ученике, извршена је примена фокус-групног интервјуа са ученицима.

Трећи део рада представља приказ и анализу резултата емпиријског истраживања. Резултати су представљени и интерпретирани према дефинисаним истраживачким задацима. Анализа резултата је добро структурирана и логично организована, те праћена дискусијом о добијеним налазима и њиховим повезивањем са теоријском основом и налазима неких ранијих студија. Први сегмент приказа резултата истраживања односи се на резултате о нивоу знања, практичном искуству и процени учитеља о ефектима примене корелацијско-интеграцијског система. У другом сегменту приказа резултата истраживања сагледан је практичан значај корелацијско-интеграцијског система, и то кроз детаљну анализу тока реализације наставних часова заснованих на корелацијско-интеграцијском систему, као и кроз анализу мишљења учитеља/реализатора наставних јединица и ученика у чијим одељењима су реализовани моделовани наставни часови о предностима и недостацима предложених модела.

У закључним разматрањима и педагошким импликацијама, извршена је интеграција закључака теоријског и емпиријског дела истраживања. Такође, кандидат наводи и ограничења спроведеног истраживања, а указује и на педагошке импликације које су директно утемељене у резултатима емпиријског истраживања. Потом кандидат указује и на неке опште смернице које би биле од значаја за ефикасну примену корелацијско-интеграцијског система у разредној настави.

На основу изнетог, Комисија процењује да су сви елементи докторске дисертације Александра Нађ Олајоша урађени квалитетно, да су написани у складу с научним стандардима, а да су резултати представљени у складу са очекивањима од научних истраживања.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Нађ Олајош, А. (2011): Дидактичка вредност филма у разредној настави. *Методичка пракса*, вол. 13, бр. 4, 537-546. (M53)
2. Нађ Олајош, А. (2012): Могућност примене позоришне уметности у разредној настави. *Методичка пракса*, вол. 13, бр. 4, 557-570. (M53)
3. Нађ Олајош, А. (2012): Дидактичка вредност музеја у школској

интерпретацији епске поезије у разредној настави. *Школски час српског језика и књижевности*, бр. 5, 3-15. (M53)

4. Нађ Олајош А. (2013): Међупредметна корелација у наставној обради народне бајке. *Образовна технологија*, бр. 2, 211-218. (M53)
5. Кнежевић, М., Нађ Олајош, А. (2013): Учење откривањем у разредној настави. *Педагогија*, бр. 3, 407-417. (M51)
6. Нађ Олајош А. (2013): Наставна обрада народне бајке *Пепељуга* у разредној настави. *Школски час српског језика и књижевности*, бр. 3-4, 84-90. (M53)
7. Нађ Олајош, А. (2013): Мотивациони аспект укључивања родитеља у наставне и ваннаставне активности. У: (ур. М. Takács) *Мотивација-одражавање пажње – VII међународна научна конференција (683-697)*, Суботица: Учитељски факултет на мађарском наставном језику. (M33)
8. Ивановић, Ј., Нађ Олајош А. (2014): Вјерска настава у корелацијско-интеграцијском систему. *Évkönyv*, бр. 9(1), 181-190. (M53)
9. Нађ Олајош А. (2014): Укључивање родитеља у ваннаставне активности. *Образовна технологија*, бр. 2, 175-184. (M53)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати до којих се у оквиру ове дисертације дошло потврђују полазну хипотезу да корелацијско-интеграцијски систем није у довољној мери заступљен у разредној настави, али да учитељи препознају значај и различите могућности примене овог дидактичко-методичког система. Наиме, добијени резултати су показали да учитељи јесу упознати са принципима и захтевима примене корелацијско-интеграцијског система у савременој разредној настави, при чему се показало да је знање учитеља о корелацијско-интеграцијском систему у значајној мери детерминисано годинима раднога стажа. Такође, утврђено је да, поред тога што су одређен ниво теоријских сазнања стекли током иницијалног образовања, значајан сегмент знања учитеља о корелацијско-интеграцијском систему надограђен је током њиховог практичног рада у настави. Већина учитеља сматра да је највиши степен корелације и интеграције могуће постићи у оквиру наставе предмета Природа и друштво и Матерњи језик и књижевност.

Када је реч о примени корелацијско-интеграцијског система у разредној настави, показало се да овај методички систем није довољно заступљен у наставном процесу, односно да учитељи повремено користе овакав начин рада у својој пракси. Такође, утврђено је да учитељи уочавају позитивне ефекте примене корелацијско-интеграцијског методичког система (виши степен функционалног знања ученика, ученици боље упоређују поједине карактеристике, развијање креативности и критичког мишљења код ученика, позитивнија наставна клима), али и да уочавају одређене потешкоће у реализацији наставе по моделу корелацијско-интеграцијског система (слаба материјално-техничка опремљеност школа и недостатак времена за планирање и реализацију наставе по моделу корелацијско-интеграцијског система). Изведене закључке о препознавању значаја примене корелацијско-интеграцијског методичког система поткрепљују и резултати везани за део о практичној примени овог методичког система у разредној настави, јер се показало да су реализовани

наставни модели позитивно прихваћени и од стране учитеља-реализатора и од стране ученика. На основу посматрања и анализе одржаних наставних часова изведен је закључак да су учитељи углавном успешно реализовали наставне часове према понуђеном идејном методичком решењу, али да није у довољној мери била присутна флесибилност у структурирању наставног часа.

На основу изнетих утисака о реализованим часовима од стране самих учитеља-реализатора дошло се до закључка да је овакав вид рада имао позитивне ефекте у следећим аспектима: повећана мотивација ученика, већа заинтересованост за рад, критички приступ, али и повећана активност ученика у погледу дискусија о наставном садржају. Поред позитивних ефеката, учитељи-реализатори су указали и на сложеност и изузетну захтевност припреме и реализације наставног часа по моделу корелацијско-интеграцијског система. Такође, на основу резултата анкетирања и фокус-групног интервјуисања ученика у чијим одељењима је примењен корелацијско-интеграцијски систем, изведен је закључак да се ученицима генерално допао овакав начин рада, при чему су истакли да им се посебно допала примена компјутера на часу, примена већег броја наставних средстава, групни облик рада и анализирање теме из неколико аспеката.

У целини посматрано, добијени налази су показали да корелацијско-интеграцијски систем, упркос одређеним потешкоћама у самој организацији наставе, пружа велике могућности за унапређење квалитета наставног процеса, што импликује потребу рада на појачаном стручном усавршавању учитеља у овој области.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је спроведено у складу са захтевима методологије научних истраживања. Имајући у виду предочени концептуални и методолошки оквир истраживања, Комисија сматра да су резултати истраживања приказани јасно и систематично, те да је њихова интерпретација извршена у складу са одабраним теоријским оквиром, резултатима других релевантних истраживања и начелима методологије истраживања у области образовања. Такође, примењене су релевантне статистичке методе које су омогућиле ваљану квантитативну анализу добијених резултата, при чему није изостала квалитативна анализа која је посебно дошла до изражаја у делу који се односи на практичну реализацију наставних јединица, моделованих према принципима корелације и интеграције. Добијени налази су аргументовано тумачени и теоријски утемељени, што је резултирало дискусијом у којој је вршена синтеза добијених налаза, као и компарирање добијених резултата са налазима одређених сличних истраживања о овој тематици. Изведени су закључци пружају релевантну основу за даља истраживања у овој области.

Комисија закључује да су приказ и тумачење резултата коректно урађени.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе
Дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Иако се показало да примена корелацијско-интеграцијског методичког система има позитивне ефекте, како на унапређење квалитета наставног процеса, тако и на унапређење процеса учења, чињеница је да је ова тематика код нас још увек недовољно истраживана. У том смислу, Комисија процењује да докторска дисертација кандидата Александра Нађ Олајоша представља оригиналан допринос науци који је могуће сагледати кроз теоријски, емпиријски и методички аспект.

Допринос у погледу теоријског аспекта огледа се у свеобухватној теоријској анализи значаја, специфичности и претпоставки за реализацију корелацијско-интеграцијског методичког система у контексту савремене разредне наставе. Допринос у емпиријском аспекту огледа се у значају испитивања учитеља чији ставови и досадашња практична искуства могу у значајној мери да употпуне слику о позитивним ефектима, али и одређеним недостацима у примени корелацијско-интеграцијског методичког система. Такође, емпиријско истраживање ове проблематике може да допринесе подробнијем сагледавању потреба за стручним усавршавањем учитеља о корелацијско-интеграцијском систему.

Конечно, методички аспект значаја ове докторске дисертације огледа се у креирању и практичној примени одређених методичких идејних решења заснованих на принципима корелацијско-интеграцијског система који се могу посматрати као пример добре праксе, односно као модел за унапређење процеса реализације корелацијско-интеграцијског система у разредној настави.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Комисија је мишљења да докторска дисертација Александра Нађ Олајоша нема значајнијих недостатака који би утицали на резултате истраживања.

Ипак, поред тога што ово истраживање нуди научно засноване и практично употребљиве налазе, не треба занемарити одређена ограничења сваког научног рада који се заснива на емпиријским подацима, а која произлазе из несавршених метода процене релевантних феномена. У том смислу, могуће је указати на неке ограничавајуће факторе који онемогућавају генерализовање изведених закључака, а који се односе на следеће: спровођење анкетног испитивања које често има за последицу пружање социјално пожељних одговора, мали број школа у којима су реализоване наставне јединице, мали број реализованих часова, као и временско ограничавање припремања учитеља за реализацију часа по моделу корелацијско-интеграцијског система.

Такође, у обради теме има питања која захтевају потпуније разјашњење, али ће о томе бити више речи приликом усмене одбране.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, **Комисија** **предлаже да се докторска дисертација Александра Нађ Олајоша под називом „Могућности примене корелацијско-интеграцијског методичког система у разредној настави“ прихвати, а кандидату одобри одбрана.**

У Новом Саду, 21.07.2016.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

_____
др Јована Милутиновић, ванредни професор,
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду (председник)

_____
др Светлана Шпановић, редовни професор,
Педагошки факултет у Сомбору, Универзитет у Новом Саду (члан)

_____
др Бранка Јакшић Провчи, ванредни професор,
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду (члан)

_____
др Слађана Зуковић, ванредни професор,
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду (ментор)

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.